

Autoreferat

1. Imię i nazwisko: Piotr Paluchowski

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe lub artystyczne – z podaniem podmiotu nadającego stopień, roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej:

Magister historii, specjalność pedagogiczna, Wydział Filologiczno-Historyczny Uniwersytetu Gdańskiego, data uzyskania: 9 lipca 2007 r. Na podstawie pracy magisterskiej: „Gdański kalendarz *Neuer und Alter Kunst- und Tugend-Calender* Heinricha Kühna (1735–1770)”.

Stopień doktora nauk humanistycznych o specjalności historia nowożytna, Wydział Historyczny Uniwersytetu Gdańskiego, data uzyskania: 20 stycznia 2012 r. Na podstawie pracy doktorskiej: „*Danziger Erfahrungen* w latach 1739–1793. Studium z dziejów gdańskiego czasopiśmiennictwa”.

3. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych lub artystycznych:

2012–2016 – asystent w Zakładzie Historii i Filozofii Nauk Medycznych Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego (pełny etat),

Od 2016 r. – adiunkt badawczo-dydaktyczny w Zakładzie Historii i Filozofii Nauk Medycznych Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego (pełny etat).

4. Omówienie osiągnięć, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2024 r. poz. 1571 z późn. zm.) Omówienie to powinno dotyczyć zarówno merytorycznego ujęcia przedmiotowych osiągnięć, jak i w sposób precyzyjny określać indywidualny wkład w ich powstanie w przypadku, gdy dane osiągnięcie jest dziełem współautorskim, z uwzględnieniem możliwości wskazywania dorobku z okresu całej kariery zawodowej:

a) omówienie głównego osiągnięcia naukowego

Podstawą do ubiegania się o stopień naukowy doktora habilitowanego jest książka mojego autorstwa nosząca tytuł *Od astrologii i astromedycyny do popularyzacji nauki. Wiedza o niebie w drukach kalendarzowych Prus Królewskich (XVI–XVIII w.)* opublikowana w 2024 r. przez Instytut Kaszubski w Gdańsku i Stowarzyszenie „Rajcy Gdańscy”. Liczy ona 655 stron, a jej wydawniczymi recenzentami są: prof. dr hab. Jerzy Dygdała i dr hab. Włodzimierz Zientara, prof. UMK. Powyższa praca jest zwieńczeniem moich długoletnich badań dotyczących druków kalendarzowych epoki nowożytnej.

Druki kalendarzowe przez wielu badaczy są uważane za jedno z najbardziej poczytnych wydawnictw epoki nowożytnej. Z racji podejmowanej w nich różnorodnej tematyki oraz ich długiego trwania często są nazywane fenomenem tamtych czasów, choć należy mieć na uwadze, że umiejętność czytania nie była wówczas zbyt powszechna. Ich dużą popularność wśród czytelników doby nowożytnej doceniają nie tylko współcześni nam badacze, ale mieli tego świadomość również ówcześni użytkownicy. Nakłady druków kalendarzowych zwiększały się wraz z upowszechnieniem drukarstwa. Już w pierwszym okresie ich funkcjonowania (XVI w.) do drukowanych tabel kalendarzy zaczęto dołączać teksty o różnej tematyce, wśród której przeważały zagadnienia astrologiczne, astronomiczne, meteorologiczne, medyczne i higieniczne.

Stan badań nad drukami kalendarzowymi ukazującymi się na terenie Rzeczypospolitej oceniam pozytywnie. W ostatnich dziesięcioleciach ukazały się książki i artykuły takich autorów jak Bogdan Rok, Małgorzata Gorczyńska, Maciej Janik i Danuta Kowalewska. Jednak opinia ta nie dotyczy terenu Prus Królewskich, który najczęściej jest pomijany. Wprawdzie badaczem, który opublikował kilka prac na temat tych druków kalendarzowych, jest Kazimierz Kubik, ale często mają one charakter przyczynkowski, nie wykorzystują całości dostępnych źródeł, nawet tych przechowywanych na terenie Polski i daleko im do syntezy. Podobnie jest z tekstami innych autorów.

Tymczasem tradycje w zakresie publikowania druków kalendarzowych w Prusach Królewskich są spore. Pierwszy z nich był przeznaczony na rok 1541. Co warto zaznaczyć, jej autor, Andreas Aurifaber, do skonstruowania danych astronomicznych wykorzystał teorię Mikołaja Kopernika zanim ukazało się jego wiekopomne dzieło.

Mając na uwadze stan badań oraz bogatą podstawę źródłową, postanowiłem zająć się tym rodzajem źródeł historycznych. Z uwagi na podejmowaną w nich tematykę przyjąłem, że

celem pracy będzie zbadanie powszechnych przekonań na temat astrologii i astronomii oraz ich udziału w dziedzinach meteorologii i medycynie. Należy jednak mieć na uwadze fakt, że uzyskane wyniki dotyczą czytelników druków kalendarzowych, osób potrafiących czytać i pisać, działających na terenie Prus Królewskich. Zwykle byli to mieszkańcy jednego z ośrodków miejskich i/lub przedstawiciele warstwy wyższej.

Źródłem informacji i wynikających stąd wniosków zawartych w drukach kalendarzowych byli nie tylko ich autorzy. Wydając cyklicznie teksty należało wziąć pod uwagę opinie i światopogląd czytelników, wszak konkurencja wydawnicza w tym zakresie była całkiem spora. Poza tym przez trzy stulecia narracja zawarta w kalendarzach i prognostykach ewoluowała. Dlatego też w swojej pracy wyróżniłem jej trzy poziomy:

- przekazywanie informacji naukowych,
- popularyzacja nauki,
- poradnictwo.

Druki kalendarzowe stanowiły ważny kanał przekazywania informacji, ustaleń oraz dyskusji związanych z życiem naukowym. Szczególnie taką rolę odgrywały, zanim pojawiły się specjalistyczne czasopisma. Dlatego prawie wszystkie najważniejsze problemy naukowe z zakresu wiedzy o niebie znalazły swoje odzwierciedlenie w drukach kalendarzowych Prus Królewskich (na tym terenie ówczesnie nie było uniwersytetu, a jego funkcję pełniły gimnazja akademickie). W omawianych prognostykach i kalendarzach obecne są dyskusje i opinie na temat zjawisk i problemów astrologicznych oraz astronomicznych, cytaty z publikacji naukowych, porównywanie wyników obliczeń oraz zachęcanie do obserwowania nieba i podejmowania uprawiania nauki. Przekaznikiem w tych wypadkach nie był język łaciński, a poszczególne języki narodowe. Dla terenu Prus Królewskich był to przede wszystkim język niemiecki.

Drugim rodzajem narracji, wyróżnionym przeze mnie, jest popularyzacja nauki. Szczególnie dotyczy to jej nowych osiągnięć oraz związanego z tym deprecjonowania dawnych, błędnych już przekonań. Jak wskazują wyniki moich badań, taka forma przekazu zdominowała druki kalendarzowe Prus Królewskich w okresie oświecenia. Należy tu jednak zaznaczyć, że idee oświeceniowe na tym terytorium zaczęły upowszechniać się szybciej niż w innych regionach Rzeczypospolitej. Przed laty Stanisław Salmonowicz wskazał na przełom XVII i XVIII w. jako czas dotarcia oświecenia do Prus Królewskich. Wyniki moich badań to potwierdzają i jako jednego z wczesnych, oświeceniowych autorów kalendarzy gdańskich i toruńskich pozwalającą wskazać Paula Patera (1656–1724).

Jako trzeci poziom kalendarzowej narracji wskazuję poradnictwo dotyczące różnych sfer życia. Większość proponowanych porad nie przetrwało próby czasu i być może między innymi z tego powodu przez wiele dziesięcioleci druki kalendarzowe nie były uznawane za ciekawe źródła historyczne.

Zatem, posiłkując się w tym miejscu słowami zawartymi w mojej publikacji, „[...] celem pracy jest zbadanie powszechnej świadomości społecznej w Prusach Królewskich w zakresie astrologii, astronomii i nauk ówczesnie pokrewnych [...]. Realizując to, przyjęto hipotezę, według której w ciągu okresu nowożytnego przekonania te zmieniały się, a przyjęty zakres chronologiczny (o czym poniżej) daje możliwość szerokiego spojrzenia na tę ewolucję. Jak zauważyli to współcześni badacze, w początkach XVII w. stary ład zaczynał ustępować nowemu wskutek rewolucji naukowej. Narracja druków kalendarzowych Prus Królewskich wychodzi od starego sposobu myślenia, często mającego jeszcze genezę średniowieczną, a nawet antyczną. Zmiany w naukowych paradygmatach nastąpiły w XVII w., a ich skutki można zaobserwować, gdy okrzepły one w okresie oświecenia. Proces ten należy widzieć jako stopniowy i rozciągnięty w czasie. Roczny rytm wydawania druków kalendarzowych Prus Królewskich sprzyja takiej perspektywie, choć oczywiście nie zachowały się wszystkie takie wydawnictwa” (s. 25).

Jak już wspomniałem powyżej, pod względem terytorialnym przyjęto w pracy obszar Prus Królewskich. Jak wielokrotnie wskazywała na to literatura, teren ten stanowił nie tylko wydzieloną jednostkę administracyjną, ale również wyróżniał się pod wieloma względami w stosunku do innych ziem Rzeczypospolitej. Na tym terenie druki kalendarzowe wydawano w Gdańsku, Toruniu, Elblągu i Chełmnie. Do tej podstawy źródłowej zaliczyłem również wydawnictwa ukazujące się poza tym obszarem, w których jasno wskazano na ich kolportaż w Prusach Królewskich. W tym przypadku często na stronach tytułowych umieszczano na przykład widok Gdańska albo zaznaczano, że dane astronomiczne są przeznaczone dla tego terenu. Oczywiście mieszkańcy Prus Królewskich mogli korzystać, i zapewne korzystali, jeszcze z innych druków kalendarzowych. Kwestia ich wytypowania wydaje mi się bardzo trudna z uwagi na brak przekonujących dowodów. Dlatego dalszej podstawy źródłowej, składającej na tym etapie i tak już bardzo bogatej, postanowiłem nie rozwijać.

W przygotowanej pracy druki kalendarzowe porównywałem z wydawanymi na innych terenach Rzeczypospolitej oraz ziemiach niemieckojęzycznych. Korzystałem przy tym bezpośrednio ze źródeł bądź z ustaleń literatury naukowej polskiej i zagranicznej.

Przyjęcie za podstawę terytorialną Prus Królewskich rzutuje na ramy chronologiczne pracy. Rozpoczyna się ona wraz z opublikowaniem praktyki Andreasa Aurifabera na 1541 r.,

a kończy wraz z przejściem Gdańska przez państwo pruskie w 1793 r. Tak więc badaniami objęto okres ponad 250 lat. Był to czas wielkich przemian w świecie naukowym, a także w światopoglądzie. System arystotelesowsko-scholastyczny zaczął być krytykowany, a następnie wypierany przez racjonalizm, potrzebę powtarzalnych eksperymentów i doświadczeń.

Mając określony cel pracy, cezurę czasową oraz terytorium, należało zebrać podstawę źródłową. Do tego celu doprecyzowano definicję takich określeń, jak: „kalendarz”, „prognostyk”, „praktyka”, „minucja”. W dotychczasowej literaturze polskojęzycznej słowa te często używano zamiennie. Niektórzy z autorów zaczęli wprowadzać jeszcze inne nazewnictwo. Na przykład w *Encyklopedii wiedzy o książce* postulowano, aby określenie „kalendarz” zamienić na „almanach”. Niekonsekwencje w tej materii zauważyli inni polscy badacze. Jednak jasno nie wskazano rozwiązania tego problemu. Zatem w dzisiejszej historiografii polskiej można natrafić na takie sformułowania, jak: „wydawnictwa kalendarzowe”, „książka kalendarzowa” i „druki o charakterze kalendarzowym”. Ich również używa się naprzemiennie. Nie pomogło sięgnięcie do ustaleń literatury niemieckojęzycznej. Tam wprawdzie jasno wydzielono „Schreibkalender”, „Volkskalender” i „Almanach”, ale taki podział trudno zastosować w odniesieniu do Prus Królewskich.

Mając na uwadze powyższe kwestie, w swojej publikacji postanowiłem używać sformułowania „druki kalendarzowe”. Nie jest to nazewnictwo nowe i już wcześniej występowało w polskiej historiografii. Moja propozycja zakłada, aby tym sformułowaniem nazywać kategorię rodzaju wydawnictw. Zawiera ona co najmniej trzy typy druków:

„– kalendarze, czyli wydawnictwa zawierające tabele miesięczne i dodatkowe teksty; w Prusach Królewskich około połowy XVII w. wchłonęły one prognostyki, zwykle oddzielone osobną stroną tytułową, część ta w XVIII w. przeistoczyła się w dodatki literacko-informacyjne,

– prognostyki, nazywane też praktykami, minucjami bądź jeszcze inaczej, będące drukami traktującymi o czasie przyszłym na podstawie astronomicznych i astrologicznych wskazań, zwykle podzielonych na tradycyjne rozdziały dotyczące czterech pór roku, mających nastąpić zaćmień Słońca i Księżyca, przewidywań społecznych, pogodowych, epidemiologicznych, rolniczych i innych; w połowie XVII w. weszły w skład kalendarzy,

– klucze prognostykarskie objaśniające astrologiczną symbolikę i opisy” (s. 31).

Powyżej użyłem określenia „co najmniej”, gdyż być może w toku badań innych autorów, liczbę typów należałoby rozszerzyć. Rozwiązanie to poddaję pod dyskusję, choć na tym etapie moich badań uważam je za najbardziej celne.

Kierując się wszystkimi powyższymi wytycznymi, udało mi się zebrać 573 samoistne druki kalendarzowe. W wyliczeniu tym pomijam dublety, ale w załączonej bibliografii wymieniam miejsca ich przechowywania, w tym również te, które uznaje się za zaginione. Pozyskanie podstawy źródłowej polegało na poszukiwaniach bibliotecznych (katalogi, literatura przedmiotu, w tym bibliografie) oraz archiwalnych w instytucjach polskich i zagranicznych, a także internetowych. Bardzo cenne informacje uzyskałem dzięki udostępnieniu mi danych z kartkowego Centralnego Katalogu Kalendarzy będącego częścią Centralnego Katalogu Starych Druków w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Szkoda, że prace nad nim zostały wstrzymane wiele lat temu, a więc są niekompletne. Ponadto udało mi się nawiązać kontakt i uzyskać dane od osoby prywatnej kolekcjonującej starodruki, w tym druki kalendarzowe.

Często kalendarz i prognostyk obecnie są przechowywane w tej samej okładce. Przesłanką, czy traktować je razem, czy osobno, była ich paginacja – ciągła bądź rozłączna. Zauważyłem, że większość z nich do lat 20. XVII w. najczęściej publikowano oddzielnie. Później je scalono, choć w Prusach Królewskich następująca po części kalendarzowej odsłona prognostykarska zachowała aż do XVIII w. osobną stronę tytułową.

W trakcie badań postanowiłem przyjąć jako wytyczne metodologiczne antropologii wiedzy, których Autorką jest Bożena Płonka-Syroka. Zakładają one szczególne poświęcenie uwagi kontekstowi historycznemu i kulturowemu. Zatem w przypadku druków kalendarzowych przyjąłem, że nie tylko należy opisać przekazywane przez nie treści, ale zrozumieć logikę wypowiedzi ich autorów, odtworzyć subiektywne prawdy w nich zawarte. Dlatego w pracy skupiłem się również na zewnętrznym środowisku wiedzy. Metoda ta poskutkowała tym, że w publikacji znalazło się miejsce dla dziejów społecznych, religijnych i mentalności. Poza tym nauki nowożytnej i wszystkiego, co na nią wpływało, nie pojmuję statycznie, ale wskazuję na ich ewolucję.

Na publikację składają się: wstęp, sześć rozdziałów, zakończenie i bibliografia, a w niej wydzielony spis druków kalendarzowych Prus Królewskich, który zawiera miejsce przechowywania i sygnaturę. Całość dopełnia wykaz skrótów, spis ilustracji i tabel oraz indeks osobowy i pseudonimów.

We wstępie ująłem tradycyjne informacje zgodne z metodologią historyczną, między innymi stan badań, cel pracy, określenie cezury terytorialnej i czasowej, zastosowaną terminologię i użytą metodę. Zdecydowałem, że w ramach charakterystyki podstawowych źródeł przedstawię zebrany zasób. Przy tym zrezygnowałem z szerszego przedstawiania sylwetek autorów druków kalendarzowych, co ze względu na przyjęte cele pracy wydaje mi

się zbędne. Najpewniej informacje te, uzyskane w trakcie przeprowadzanych badań, wykorzystam w osobnej publikacji. Zaznaczę tu tylko, że w Prusach Królewskich druki kalendarzowe publikowały najczęściej osoby tam zamieszkałe i działające zawodowo (m.in. w tamtejszych gimnazjach akademickich), rzadziej autorzy pochodzący z zachodnich terenów Europy, a jeszcze rzadziej twórcy z innych obszarów Rzeczypospolitej. Pośród autorów, których druki kalendarzowe Prus Królewskich najliczniej zachowały się do dzisiaj, należy wymienić: Wilhelma Misocacusa, Michaela Radtzkiego, Davida Herliciusa, Petera Krügera, Lorenza Eichstäda, Alberta Linemanna, Stephana Fuhrmanna, Friedricha Büthnera, Paula Patera, Johanna Adama Kulmusa, Heinricha Kühna i Christiana Gottfrieda Ewerbecka.

Tematyką rozdziału pierwszego postanowiłem uczynić ogół wiedzy astrologicznej, jaka była przekazywana w drukach kalendarzowych. Wybór ten nie był przypadkowy, gdyż właśnie astrologia zdominowała treść tych wydawnictw w XVI i XVII w. Zgodnie z wytycznymi antropologii wiedzy najpierw przedstawiłem teoretyczne podstawy wiedzy astrologicznej, wyjaśniając między innymi, czym jest koniunkcja, opozycja, wykres astrologiczny, aspekt. Następnie, odnosząc się do podstawy źródłowej, wskazałem, w jaki sposób informacje te były przekazywane. Przepowiednie astrologiczne podzieliłem na dotyczące spraw codziennych oraz wieszczące katastrofy lub koniec świata.

Na podstawie badań udało się potwierdzić wcześniejszą opinię badaczy, że przyjmowanie teorii Mikołaja Kopernika nie od razu spowodowało upadek astrologii, u której podstaw leżał system geocentryczny. Znikanie z kart druków kalendarzowych wątków astrologicznych było rozciągniętym w czasie procesem i można w tym wypadku mówić o ich długim trwaniu. Ostatecznie zarzucono możliwość uzyskania wszechwiedzy na podstawie dociekań astrologicznych, gdyż kłóciło się to z zasadami religijnymi, między innymi wolną wolą człowieka i działaniem Boga. Druki kalendarzowe Prus Królewskich wskazują, że mimo zastrzeżeń natury religijnej astrologia cieszyła się przyzwoleniem społecznym i funkcjonowała w powszechnej świadomości jako coś potrzebnego. Dlatego poprzez teksty zamieszczane w prognostykach popularyzowano wiedzę astrologiczną. Jednak moje badania wskazują, że bardzo często dociekania astrologiczne były tylko otoczką, pod którą skrywała się opinia astrologa o świecie i ewentualnym pragnieniu zmian. Dlatego na przykład Wilhelm Misocacus jako przeciwnik katolików chętnie przewidywał upadek cesarstwa. Moje ustalenia wskazują również, że proces usuwania wątków astrologicznych z druków kalendarzowych Prus Królewskich nastąpił szybciej niż w innych częściach Rzeczypospolitej i można go datować na pierwszą połowę XVIII w.

Co do tematyki z zakresu astrologii postanowiłem wydzielić sfery związane z zaćmieniami Słońca i Księżyca oraz obserwacjami komet. Te zagadnienia na łamach druków kalendarzowych były rozpatrywane zarówno pod względem astrologicznym, jak i astronomicznym. Poza tym akurat te fenomeny były dostrzegane przez sporą część społeczeństwa, co rodziło szersze zainteresowanie wiedzą o niebie. Mowa o tym w rozdziale drugim mojej pracy. Rozpaczynam go od scharakteryzowania zaćmień pod względem astronomicznym. W tabelach przedstawiłem dane dotyczące zaćmień Słońca i Księżyca dla terenu Prus Królewskich. Sporządziłem je na podstawie informacji zaczerpniętych z serwisu NASA. Wynika z nich, że w okresie nowożytnym mieszkańcy Prus Królewskich mogli ujrzeć całkiem sporą liczbę zaćmień całkowitych lub częściowych o dużym procencie zakrycia tarczy Słońca bądź Księżyca. W dalszej części tego rozdziału porównuję, w jakim stopniu dane przewidujące zaćmienia zawarte w drukach kalendarzowych Prus Królewskich zgadzały się z faktycznymi zdarzeniami. W tym celu wybrałem wydawnictwa Michaela Radtzkiego, Petera Krügera, Paula Nagela, Lorenza Eichstäda, Alberta Linemanna, Stephana Fuhrmanna, Heinricha Kühna i Samuela Lutra Gereta. Wyniki wskazują, że dokładność ta znacznie polepszyła się, gdy do obiegu naukowego weszły ustalenia Johanneses Keplera precyzujące ruch planet. Generalnie dane o zaćmieniach zamieszczane w drukach kalendarzowych Prus Królewskich należy uznać za poprawne i nieodbiegające od ówczesnej wiedzy naukowej.

W przypadku interpretacji wpływu zaćmień na losy ludzi i świata nastąpiła jej ewolucja, którą należy wiązać z pozycją astrologii. W drukach kalendarzowych Prus Królewskich wydanych w XVI w. widać przejawy wielkiej wiary w ich oddziaływanie na świat i ludzi. Następnie można zauważyć powątpiewanie w takie związki i wreszcie jawne sprzeciwienie się tym ideom, co jest typowe dla XVIII w. W swojej pracy wskazuję również na kilka interesujących urywków relacjonujących obserwacje zaćmień. Można tam znaleźć informacje o reakcjach społecznych na te wydarzenia.

W rozdziale drugim zajmuję się również tematyką komet. Zestawiam doniesienia o ich obserwacjach zamieszczane w drukach kalendarzowych Prus Królewskich z dotychczas obecnymi w literaturze przedmiotu. Wynika z tego, że każda większa kometa pojawiająca się na niebie w XVII i XVIII w. została opisana na łamach tych wydawnictw. Podobnie jak w przypadku zaćmień, ich postrzeganie w okresie nowożytnym przeszło przemianę, czy wręcz rewolucję. W początkach omawianego okresu w kometach widziano znaki dawane przez Boga. Jednak wraz z przewrotem, jaki dokonał się w XVII w., stały się one jedynie ciekawym zjawiskiem przyrodniczym. Od końca XVII w. w drukach kalendarzowych jest widoczna tematyka prób przewidywania ich pojawiania się. Zaczęto zastanawiać się nad

budową i właściwościami tych ciał niebieskich, co również znalazło swój wyraz w tym medium.

Kolejny rozdział zawiera zestawienie opinii na temat zasadności uprawiania astrologii. Liczne wypowiedzi na ten temat występujące w drukach kalendarzowych Prus Królewskich uszeregowałem chronologicznie i wyróżniłem cztery etapy, poczynając od lat świetności astrologii (XVI w. – początek XVII w.), a kończąc na jej naukowym negowaniu, co w źródłach powszechnie można zauważyć od XVIII w. Zrozumiałe jest, że tak wydzielone okresy częściowo nachodzą na siebie i często są powiązane z działalnością danych autorów. Niektórzy z nich bardziej popierali działalność astrologiczną (np. Wilhelm Misocacus, Lorenz Eichstädt), inni nieco mniej (np. Peter Krüger, Paul Pater). Jednak od XVII w. niknie w Prusach Królewskich popieranie astrologii w całej rozciągłości. Kategorycznie odrzucono astrologię wróżebną kojarzoną z magią, co wynikało z zasad religijnych. Ewolucję poglądów autorów zestawilem z ogólnoeuropejskimi trendami. Wnioskuje, że debata na temat astrologii, i, szerzej, wiedzy o niebie, zgadza się z tym, co jednocześnie prezentowano w ośrodkach zachodniej Europy. Zatem po raz kolejny można stwierdzić, że obszar Prus Królewskich ciążył właśnie ku tym regionom pod względem intelektualnym i naukowym.

Rozdział czwarty poświęcam na omówienie zagadnień astronomicznych, które we wcześniejszych partiach książki nie zostały ujęte. Udowadniam, że miejsce kalendarzowej i prognostykarskiej narracji astrologicznej od XVII w. zaczynają zajmować w coraz większym wymiarze informacje astronomiczne. Można wydzielić z nich teksty naukowe i popularnonaukowe na temat teorii, między innymi tłumaczenia budowy Wszechświata. Sądzę, że jednym z ważniejszych ustępów rozdziału czwartego jest podrozdział, który zatytułowałem *Ptolemeusz, Kopernik, a może Brahe? Czyli o teoretycznej astronomii*. Mowa tam o rywalizowaniu ze sobą różnych spojrzeń na budowę Układu Słonecznego, co wiązało się nie tylko z kwestiami naukowymi, ale również światopoglądowymi. Wskazuję, że system kopernikański o wiele szybciej przyjęto jako obowiązujący model na łamach druków kalendarzowych Prus Królewskich niż gdzie indziej w Rzeczypospolitej. Jednakże w pierwszej połowie XVII w. sporą popularnością cieszyła się myśl Tychona Brahego. W rozdziale tym poruszam też kwestię zapowiadania różnych wydarzeń astronomicznych na niebie, relacji z tych obserwacji, a także informacji dotyczących używanego instrumentarium. Zaskakujący dla mnie był fakt, że o wiele wcześniej niż nastąpiło oświecenie, namawiano do czynnych obserwacji nieba, dając przy tym szczegółowe wytyczne dotyczące czasu i przyrządów. Dodatkowo postanowiłem wyróżnić tematykę dywagacji na temat istnienia życia w kosmosie. Pierwsze wzmianki na ten temat w drukach kalendarzowych Prus Królewskich

datuję na pierwszą połowę XVII w., co jest okresem dosyć wczesnym w stosunku do myśli europejskiej.

Moje badania wskazują, że poziom merytoryczny druków kalendarzowych Prus Królewskich potwierdza erudycję autorów oraz spore doświadczenie w badaniach nieba. Wszak często osoby te były czynnymi badaczami, związanymi z placówkami szkolnymi i twórcami innych druków o tematyce astronomicznej. Fakt ten uzmysławia, że większość badaczy nieba działających na terenie Prus Królewskich pod względem badań historycznych pozostaje w cieniu Jana Heweliusza. Mam tu na myśli takie postacie, jak: Peter Krüger, Lorenz Eichstädt i Friedrich Büthner.

Co do druków kalendarzowych warto zwrócić uwagę na to, że bogactwo zawartych informacji astronomicznych z pewnością budowało wyobrażenia mieszkańców Prus Królewskich o naturze ciał niebieskich.

Dwa ostatnie rozdziały pracy poświęcam dziedzinom, w których wiedza o niebie odgrywała dużą rolę. Pierwszą z nich jest meteorologia. W okresie nowożytnym jeszcze cały czas sądzono, że warunki pogodowe były zależne od układu planet. Dlatego uważano, że przewidując bieg ciał niebieskich, aurę można przewidzieć nawet dla odległej przyszłości. Stąd publikowanie prognoz pogody w drukach kalendarzowych na cały przyszły rok. Jak wskazuję, spora część autorów już od XVII w. zdawała sobie sprawę z niepoprawności tej metody, zestawiając chociażby swoje meteorologiczne przepowiednie z występującą pogodą. Brakowało jednak idei konkurencyjnych w stosunku do astrometeorologii. Dlatego jeszcze w XVIII w. czytelnicy domagali się takich przewidywań w kalendarzach i prognostykach, rezygnując z zakupu druków ich pozbawionych. Zatem w rozumieniu ogółu lepsza była jakakolwiek przepowiednia niż żadna. Autorzy druków kalendarzowych nie byli bierni na tym polu i starali się zmienić powszechną opinię na temat czynników warunkujących pogodę. Dlatego popularyzowali wiedzę meteorologiczną, tłumacząc między innymi, skąd biorą się opady, co wpływa na temperaturę powietrza. Poza tym w omawianych źródłach można znaleźć opisy ekstremów pogodowych, które nawiedziły ziemie Prus Królewskich. Wskazuję, że dane te mogą stanowić podstawę do badań nad dawnym klimatem tego regionu. Właśnie w tym medium pojawiły się też pierwsze dociekania przyczyn występowania takich zjawisk, jak silne mrozy, powódzie i ciepło. Druki kalendarzowe zawierają też liczne opisy i wyjaśnienia cudownych zjawisk pogodowych.

W rozdziale szóstym zajmuję się kwestią zagadnień medycznych z perspektywy wiedzy o niebie. Powszechna była bowiem wiara w oddziaływanie ciał niebieskich na ciało człowieka i jego zdrowie. Przedstawiam tę wiedzę pod względem teoretycznym, a następnie

wskazuję na jej realizację na poszczególnych przykładach. W drukach kalendarzowych przepowiednie zdrowotne kierowano do poszczególnych osób, ludzi danych zawodów bądź mieszkańców określonych terenów. Przepowiadano zdrowie bądź choroby w wymiarze zarówno jednostkowym, jak i masowym. W tym ostatnim wypadku wieszczono epidemie. Moje badania wskazują na to, że przekazywana treść zdrowotna nie różniła się pomiędzy drukami kalendarzowymi przygotowywanymi przez medyków a osobami niepraktykującymi tej sztuki. Astromedycyna w omawianych źródłach zanikła w połowie XVIII w. Już wcześniej spora część tych informacji została zastąpiona poradami medycznymi nieodwołującymi się do ciał niebieskich. Wszystkie one mogły dla czytelników nieść poczucie bezpieczeństwa (wiem, co zrobić, gdy zachoruję) lub strachu przed pogorszeniem stanu zdrowia.

Reasumując, wyniki moich badań przedstawione w głównym osiągnięciu naukowym wskazują, że wiedza o niebie przekazywana na łamach druków kalendarzowych Prus Królewskich była podobna do tej funkcjonującej na ziemiach niemieckich i, szerzej, w Europie Zachodniej. Z pewnością zaważyły na tym bogate kontakty, początkowo zogniskowane dookoła handlu, a później przeradzające się w więzy społeczne i sieć naukową (m.in. tzw. republika listów). Jej częścią byli autorzy druków kalendarzowych, szczególnie niemieckojęzycznych. W swoich wydawnictwach cytowali siebie nawzajem, inspirowali się nowymi rozwiązaniami, dyskutowali ze sobą, a nawet kontynuowali kalendarzowe serie po zmarłych osobach. Jednak ich zainteresowania były skierowane głównie ku kulturze i nauce zachodniej Europy. Ta konstatacja najbardziej widoczna jest w drukach kalendarzowych powstających w Gdańsku i Elblągu. Wynika stąd wielokrotnie wskazywany na łamach mojej pracy prymat naukowy Prus Królewskich w odniesieniu do innych części ziem Rzeczypospolitej. Uogólniając, dyskurs, bądź powszechne przyjęcie danej opinii jako wiążącej, szybciej następowało na tym terenie niż w innych polskich ośrodkach. Dotyczy to pozycji astrologii, informacji z zakresu astronomii i wielu innych zagadnień związanych z wiedzą o niebie.

Moje badania wskazują również na to, że na terenie Prus Królewskich, poza wyjątkowymi inicjatywami, praktycznie nie tworzone politycznych druków kalendarzowych, co z kolei występowało gdzie indziej. Tu rolę tę przejęły inne wydawnictwa. Do końca XVIII w. nie wykształcił się typ chłopskiego bądź ludowego druku kalendarzowego, jaki jest znany z ziem niemieckich. Z pewnością znaczącą rolę odegrała tu zbyt mała populacja osób umiających czytać, a należąca do tego stanu.

Na końcu pracy zwracam uwagę, wykorzystując metodologię z zakresu antropologii wiedzy, na czynniki zewnętrzne oddziałujące na treść przekazywanych wiadomości z zakresu

wiedzy o niebie. Charakterystyczną cechą miast Prus Królewskich jest przeważająca rola lokalnych władz. To one tworzyły zestawy zakazów i nakazów, do których musieli się stosować autorzy, wydawcy i drukarze, wydając prace prezentujące wiedzę o niebie. Moim zdaniem wśród tych norm poruszali się wręcz intuicyjnie. Dlatego prawie brak informacji o skandalach związanych z wydawaniem druków kalendarzowych, a jedyny tego przykład pochodzi z Gdańska końca XVII w. Na treść druków kalendarzowych duży wpływ miały oczekiwania czytelników, przede wszystkim przyzwyczajenie do pewnych rozwiązań i narracji. Zmieniło się to w okresie oświecenia, a więc w Prusach Królewskich od początku XVIII w. Jednak nawet i wtedy czytelnicy tworzyli zbiorowo wytyczne dla twórców, wybierając ten, a nie inny tytuł. Zatem ostateczna treść druków kalendarzowych była wypadkową składowych, takich jak: zainteresowania autorów, oczekiwania czytelników, moda na określoną tematykę, uwarunkowania konfesyjne i cenzura.

Liczę, że moja praca przyczyni się do lepszego zrozumienia środowiska naukowego i jego otoczenia w Prusach Królewskich. W pracy ważne było dla mnie przedstawienie funkcjonującej wiedzy potocznej, zakresu pojęć, horyzontów nie tylko naukowych, ale i myślowych zwykłych ludzi posiadających umiejętność czytania. Z uwagi na rozmiary pracy niektóre wątki tylko zasygnalizowałem. W przyszłości mogą one zostać rozbudowane. Dlatego zdecydowałem się w bibliografii w przypadku druków kalendarzowych Prus Królewskich podać miejsca ich przechowywania. Tym samym przyszli badacze nie będą mieć problemów z dotarciem do tych źródeł. Żywię nadzieję, że praca będzie inspiracją do wykorzystania innych rodzajów źródeł niż druki kalendarzowe do badania ówczesnej wiedzy o niebie i jej funkcjonowania w nowożytnym społeczeństwie.

Według ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która posiada co najmniej jedną monografię naukową stanowiącą znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny. Uważam, że zaprezentowana powyżej publikacja spełnia ten warunek odnośnie do dyscypliny historia, gdyż zawiera:

- szeroko ujętą tematykę opartą na źródłach historycznych i polskiej oraz zagranicznej literaturze, część ustaleń z tej problematyki dokonano na podstawie danych zaczerpniętych z innych dyscyplin (np. terminy zaćmień słonecznych i księżycowych), ale zostały one wykorzystane w ramach metodologii dyscypliny historia,
- przedstawienie ewolucji treści druków kalendarzowych w okresie ponad 250 lat, co pozwoliło wskazać między innymi na ważność naukową i intelektualną Prus Królewskich w obrębie Rzeczypospolitej jako łącznika z obszarami Europy Zachodniej oraz terenu, gdzie

pojawiły się bardzo wcześnie pierwsze idee oświeceniowe; wcześniej druki kalendarzowe Prus Królewskich w polskojęzycznym dyskursie naukowym bardzo często były pomijane,

- najpełniejsze jak do tej pory dane bibliograficzne druków kalendarzowych Prus Królewskich, które mogą posłużyć jako początek prac nad bibliografią polskich druków kalendarzowych,
- propozycje rozwiązań dotyczących definicji z zakresu omówionych źródeł historycznych.

b) omówienie pozostałych publikacji naukowych

Oczywiście przedstawione powyżej główne osiągnięcie naukowe nie jest moim jedynym w karierze zawodowej historyka. Moje badania do tej pory koncentrowałem na następujących zagadnieniach, które częściowo są ze sobą powiązane:

- 1) rola druków kalendarzowych w epoce nowożytnej,
- 2) funkcjonowanie medycyny i medyków ze szczególnym uwzględnieniem Gdańska,
- 3) wybrane problemy z dziejów Gdańska i jego kultury od czasów nowożytnych do współczesności.

Przedstawione w tym autoreferacie główne osiągnięcie naukowe jest podsumowaniem pewnego etapu moich badań nad drukami kalendarzowymi epoki nowożytnej. Tematykę tę podjąłem na bardzo wczesnym etapie swoich badań historycznych. Moja praca magisterska była poświęcona jednemu z tytułów kalendarzy z XVIII w.¹ Została ona opublikowana w częściach w „Roczniku Gdańskim”² i „Przeglądzie Historyczno-Oświatowym”³. Choć tematyka przyjęta w pracy doktorskiej nie dotyczyła zagadnienia druków kalendarzowych, to przed otrzymaniem tego stopnia, jak i później, badania w tym przedmiocie prowadziłem równolegle. Opublikowałem teksty naukowe na temat kalendarzy poszczególnych autorów⁴,

¹ P. Paluchowski, *Gdański kalendarz Neuer und Alter Kunst- und Tugend-Calender Heiricha Kühna*, Gdańsk 2007, praca magisterska wykonana pod kierunkiem prof. dra hab. Edmunda Kizika, w posiadaniu autora.

² P. Paluchowski, *Pomiędzy dwiema epokami. Treść gdańskiego kalendarza Heinricha Kühn'a „Neuer und alter Haus- und Geschichts-Calender” (1735–1770)*, „Rocznik Gdański”, 67/68, 2007/2008, s. 59–72; P. Paluchowski, *Kilka kartek z gdańskich kalendarzy... Struktura osiemnastowiecznych almanachów Heinricha Kühna*, „Rocznik Gdański”, 69/70, 2009/2010, s. 25–35.

³ P. Paluchowski, *Henryk (Heinrich) Kühn (1690–1769) – wybitny matematyk, profesor gdańskiego Gimnazjum Akademickiego*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy”, 59, 2016, 1–2, s. 194–209.

⁴ P. Paluchowski, *Drukowane kalendarze autorstwa Johanna Kulmusa (1689–1745)* [w:] *Wybrane problemy historii medycyny. Pięć perspektyw*, red. A. Magowska, K. Pękacka-Falkowska, Poznań 2017, s. 24–33; P. Paluchowski, *Kalendarze Johanna Gottlieba Bartoldiego wydawane w Gdańsku w latach 1776–1789. Tradycja i nowoczesność*, „Libri Gedanenses”, 34, 2017, s. 103–111; P. Paluchowski, S. Konieczna, *Na pograniczu kultury polskiej i niemieckiej: z działalności Paula Patera w Gdańsku*, „Orbis Linguarum”, 51, 2018, s. 391–406.

ich zewnętrznych form⁵, występujących w nich spisów jarmarków⁶ oraz zagadnień medycznych⁷. Jednak kierując się zasadami etyki naukowej, też i ustaleń z tych tekstów nie powielałem w przedstawionym osiągnięciu głównym.

Drugie pole badawcze, którym się obecnie zajmuję, jest związane z zajmowanym stanowiskiem w Zakładzie Historii i Filozofii Nauk Medycznych Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego. W tym miejscu chciałbym zaznaczyć, że już w mojej pracy doktorskiej, powstałej przed zatrudnieniem na uczelni, jeden z rozdziałów dotyczył historii medycyny⁸. Ponadto nawiązania do tej tematyki są również obecne w moich badaniach nad drukami kalendarzowymi (wspomniane powyżej artykuły i jeden z rozdziałów osiągnięcia głównego).

Wraz z drem hab. Adamem Szarszewskim omówiliśmy stan badań i postulaty badawcze dotyczące stanu epidemiologicznego i higieny w Prusach Królewskich w okresie nowożytnym⁹. Następnie przystąpiliśmy do uzupełniania luk badawczych, zajmując się kwestią epidemii z 1709 r.¹⁰ oraz we współpracy z prof. drem hab. Edmundem Kizikiem opracowując problematykę datowania występowania epidemii w Gdańsku¹¹.

W ramach rozwoju naukowego z zakresu historii medycyny postanowiłem podjąć interdyscyplinarną współpracę z pracownikami Zakładu Patologii i Neuropatologii Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego. Dotyczyła ona problematyki związanej z wykonywaniem sekcji zwłok w nowożytnym Gdańsku. W ten sposób próbowaliśmy połączyć moją perspektywę historyczną z dzisiejszą wiedzą medyczną. Jako wynik tej współpracy powstały angielskojęzyczne teksty¹². Swój przedmiot zainteresowań

⁵ P. Paluchowski, *Kompozycja graficzna kart tytułowych gdańskich kalendarzy XVI–XVII wieku*, „Rocznik Biblioteki Narodowej”, 44, 2013, s. 91–112.

⁶ P. Paluchowski, *Miejsca i terminy jarmarków na terenie Prus Królewskich i Książęcych w końcu XVI wieku na podstawie wykazów z gdańskich kalendarzy*, „Czasy Nowożytne”, 24, 2011, s. 37–59.

⁷ P. Paluchowski, *Nie tylko dżuma i ospa... Dwa spojrzenia na temat chorób w Rzeczypospolitej i Gdańsku końca XVII i drugiej połowy XVIII wieku* [w:] *Dżuma, ospa, cholera. W trzechsetną rocznicę wielkiej epidemii w Gdańsku i na ziemiach Rzeczypospolitej w latach 1708–1711. Materiały z konferencji naukowej zorganizowanej przez Muzeum Historyczne Miasta Gdańska i Instytut Historii PAN w dniach 21–22 maja 2009 roku*, red. E. Kizik, Gdańsk 2012, s. 171–180; P. Paluchowski, *Nauka na co dzień. Profilaktyka medyczna i higieniczna w drukach kalendarzowych Prus Królewskich. Wstęp do problematyki* [w:] *Nauka i ludzie nauki w Polsce nowożytnej*, red. W. Zawadzki, Warszawa 2023, s. 407–440; P. Paluchowski, *Medyk astrologiem, astrolog medykiem? Przyczynek do zawartości gdańskich druków kalendarzowych epoki nowożytnej* [w:] *Chorzy i cierpiący w Prusach Królewskich*, red. W. Zawadzki, Pelplin 2024, s. 417–436.

⁸ P. Paluchowski, „*Danziger Erfahrungen*“ w latach 1739–1793. *Studium z dziejów gdańskiego czasopiśmiennictwa*, Warszawa 2013, s. 201–217.

⁹ A. Szarszewski, P. Paluchowski, *Stan epidemiologiczny oraz higiena w miastach Prus Królewskich w XVI–XVIII w. Badania po 1945 r. i postulaty badawcze*, „Medycyna Nowożytna”, 20, 2014, z. 2, s. 7–21.

¹⁰ A. Szarszewski, P. Paluchowski, „*Memoriale Loimicum*”: *gdański pamiętnik z czasów zarazy w 1709 roku autorstwa Johanna Christopha Gottwalda*, „Klio”, 46, 2018, 3, s. 139–156.

¹¹ P. Paluchowski, A. Szarszewski, E. Kizik, *Epidemie w Gdańsku w XVII i XVIII w.: addenda et corrigenda*, „*Studia Historica Gedanensia*”, 12, 2020, 1, s. 173–191.

¹² E. Iżycka-Świeszewska, D. Olkowski, P. Paluchowski, J. Gulczyński, *First published reports of pediatric autopsies in Gdansk*, „*Clinical Pathophysiology*”, 22, 2016, 3, s. 155–161; J. Gulczyński,

rozszerzyliśmy o tematykę muzealniczą, co przyczyniło się do powstania dwuczęściowego tekstu dotyczącego zbiorów anatomopatologicznych na świecie¹³ i pracy dotyczącej sekcji zwłok w XIX-wiecznym Gdańsku¹⁴. Działalność ta między innymi przyczyniła się do wybrania Gdańska jako miejsca piątej międzynarodowej konferencji historii patologii i medycyny organizowanej przez European Society of Pathology. Wchodziłem w skład jej komitetu organizacyjnego, a w 2018 r. opublikowano z niej materiały pokonferencyjne, których byłem współredaktorem¹⁵.

Jestem również pierwszym autorem tekstu o początkach funkcjonowania czasopisma „Neuropatologia Polska” (1963–1972)¹⁶. Okazał się on na tyle interesujący dla medycznego środowiska, że zaproszono mnie z wystąpieniem otwierającym coroczną konferencję naukową Stowarzyszenia Neuropatologów Polskich, która odbyła się w Warszawie w 2023 r.

Z zakresu historii medycyny interesują mnie nie tylko przeszłe dokonania i wydarzenia, ale również postacie. Stąd mój udział w dwutomowej wieloautorskiej publikacji *Sławni lekarze gdańscy*¹⁷ oraz dwukrotnie wydanej w języku polskim i angielskim książce dotyczącej dawnej ikonografii gdańskich lekarzy¹⁸. Z postaci gdańskiej medycyny szczególnie zainteresowały mnie dwie osoby. Pierwsza z nich to Andreas Aurifaber, medyk i autor pierwszego zachowanego prognostyku gdańskiego¹⁹. Drugą z nich jest lekarz Mathias

P. Paluchowski, K. Czarnota, *First descriptions of limb body wall complex* [w:] *History of pathology: a meeting point between medicine, art, museum, and a look at the future. 5th International Annual Meeting on History of Pathology and Medicine of the European Society of Pathology, Gdańsk, June 29–30, 2018*, ed. A. Szarszewski, E. Iżycka-Świeszewska, P. Paluchowski, J. Gulczyński, A. Pawłowska-Kubik, M. Bukowski, Gdańsk 2018, s. 60–70; J. Gulczyński, M. Świątkowska-Freund, P. Paluchowski, B. Hermann-Okoniewska, E. Iżycka-Świeszewska, *Limb body wall complex: the history of the entity and presentation of our series of cases*, „Polish Journal of Pathology”, 70, 2019, 1, s. 33–41.

¹³ P. Paluchowski, J. Gulczyński, A. Szarszewski, B. Siek, J. Halasz, E. Iżycka-Świeszewska, *Insight into the history of anatomopathological museums. Part 1: From casual assemblages to scientific collections*, „Polish Journal of Pathology”, 67, 2016, 3, s. 207–215; J. Gulczyński, P. Paluchowski, J. Halasz, A. Szarszewski, M. Bukowski, E. Iżycka-Świeszewska, *An insight into the history of anatomopathological museums. Part 2*, „Polish Journal of Pathology”, 69, 2018, 2, s. 118–127.

¹⁴ A. Szarszewski, P. Paluchowski, J. Gulczyński, *Anatomopathological research in nineteenth-century Gdańsk: an outline of the problem*, „Polish Journal of Pathology”, 70, 2019, 1, s. 51–56.

¹⁵ *History of pathology: a meeting point between medicine, art, museum, and a look at the future. 5th International Annual Meeting on History of Pathology and Medicine of the European Society of Pathology, Gdańsk, June 29–30, 2018*, ed. A. Szarszewski, E. Iżycka-Świeszewska, P. Paluchowski, J. Gulczyński, A. Pawłowska-Kubik, M. Bukowski, Gdańsk 2018.

¹⁶ P. Paluchowski, J. Gulczyński, M. Michalski, T. Wierzba-Bobrowicz, D. Sulejczak, E. Iżycka-Świeszewska, „*Neuropatologia Polska*”. *The journal and its topics in the first decade of existence (1963–1972)*, „Folia Neuropathologica”, 61, 2023, 4, s. 337–348.

¹⁷ A. Szarszewski, P. Paluchowski, S. Konieczna, B. Siek, P. Krajewski, *Sławni lekarze gdańscy*, t. 1, Gdańsk 2016; A. Szarszewski, P. Paluchowski, S. Konieczna, B. Siek, P. Kallalas, *Sławni lekarze gdańscy*, t. 2, Gdańsk 2017.

¹⁸ K. Jackowska, A. Szarszewski, P. Paluchowski, *Portrety gdańskich lekarzy (XVI–XVIII w.) / Portraits of Gdańsk physicians (16th–18th c.)*, Gdańsk 2015 [wydanie pierwsze], Gdańsk 2017 [wydanie drugie].

¹⁹ A. Szarszewski, P. Paluchowski, *Dzieło „Succini Historia...” lekarza Andreeasa Aurifabera (1513–1559)* [w:] *Lekarz jako autor i bohater literacki*, red. E. Białek, D. Lewera, Wrocław 2019, s. 11–23;

Nathanael Wolff będący prekursorem wariolizacji na Pomorzu²⁰. Jego dokonania są na tyle wyjątkowe, że tekst o jego działalności autorstwa mojego, prof. dra hab. Janusza Małłka i dr Małgorzaty Małłek-Grabowskiej zdecydowało się opublikować cenione, wysoko punktowane w Polsce amerykańskie czasopismo „Vaccine”²¹.

Pod względem badawczym interesują mnie również najnowsze dzieje medycyny w Gdańsku. Okazją do ich zgłębienia jest współpraca z Okręgową Izbą Lekarską w Gdańsku w zakresie wydawania publikacji. Na prośbę tej instytucji samodzielnie przygotowałem, korzystając z materiałów archiwalnych i prasowych, ponad 250-stronicowe opracowanie historii gdańskiego samorządu lekarskiego obejmujące lata 1989–2019²².

Poza wymienionymi powyżej tekstami naukowymi mam w swoim dorobku zawodowym kilka pomniejszych prac z zakresu historii medycyny²³.

Trzecia z wymienionych przeze mnie sfer obejmuje dzieje Gdańska i jego kultury. Należy ją rozumieć jako rozszerzenie moich zainteresowań badawczych omówionych powyżej. W tym punkcie mogę wyróżnić kilka obszarów. Jednym z nich jest gdańskie czasopiśmiennictwo i serie wydawnicze. Związane jest to z przygotowywaniem pracy doktorskiej, która ukazała się drukiem i jest monografią gdańskiego czasopisma „Danziger Erfahrungen”²⁴. Uzyskane w toku niniejszych badań materiały źródłowe, niewykorzystane w tej monografii, opublikowałem jako artykuły naukowe²⁵. Do tego jedna z prac dotyczy

P. Paluchowski, A. Szarszewski, *Reformacja w szkole. Program nauczania z 1539 roku autorstwa Andreasa Aurifabera*, „Gdański Rocznik Ewangelicki”, 13, 2019, s. 11–24.

²⁰ P. Paluchowski, *W walce z ospą. Wokół publikacji Mathiasa Nathanaela Wolffa „Unterricht gegen die Kinder-Blattern”*, „Medical Library Forum”, 13, 2020, 1, s. 31–36.

²¹ P. Paluchowski, J. Małłek, M. Małłek-Grabowska, *Nathanael Mathaeus von Wolf and Johanna Henrietta Trosiener (Schopenhauer). Variolation in the 18th century on the Polish lands according to the guidelines of a doctor and the memoirs of his patient*, „Vaccine”, 41, 2023, 14, s. 2418–2422.

²² P. Paluchowski, *Gdański samorząd lekarski w latach 1989–2019* [w:] *Historia i współczesność gdańskiej samorządności lekarskiej*, red. A. Szarszewski, Gdańsk 2022, s. 77–329.

²³ P. Paluchowski, J. Filipiak, J. Gulczyński, *O teorii gdańskiego badacza z XVIII wieku Michaela Christopha Hanowa*, „Barok. Historia – Literatura – Sztuka”, 25, 2018, z. 1–2 (49–50), s. 83–91; B. Siek, P. Paluchowski, *Obieg wiedzy naukowej w zakresie anatomii w XVII–XVIII wieku na przykładzie prac profesorów Gdańskiego Gimnazjum Akademickiego* [w:] *Wybrane problemy historii medycyny. W kręgu epistemologii i praktyki*, red. A. Magowska, K. Pękacka-Falkowska, M. Owecki, Poznań 2020, s. 223–236; P. Paluchowski, *Pomagać i leczyć. Przyczynek do powstania Instytutu Ubogich (Armeninstitut) w Gdańsku i jego pierwszych lat działalności (do 1795 r.)*, „Studia Historica Gedanensia”, 11, 2020, s. 215–229; B. Siek, P. Paluchowski, *Pacjenci czy ofiary? Obserwacje i wnioski na temat wariolizacji lekarza Matthiasa Ernsta Boretiusa* [w:] *Lekarz i jego pacjent: pacjent i jego lekarz. Studia z dziejów literatury i medycyny*, red. D. Lewera, A. Bajorek, E. Białek, Wrocław 2021, s. 149–163; P. Paluchowski, J. Gulczyński, *Michael Christoph Hanow (1695–1773) – gdański prekursor zdrowia publicznego i nie tylko* [w:] *Zdrowie publiczne. Wybrane aspekty i problemy*, red. K. Prętki, E. Baum, Poznań 2021, s. 9–14.

²⁴ P. Paluchowski, *„Danziger Erfahrungen” w latach 1739–1793. Studium z dziejów gdańskiego czasopiśmiennictwa*, Warszawa 2013.

²⁵ P. Paluchowski, *Przyczynek do wynajmu pomieszczeń dla kupców w okresie jarmarku dominikańskiego (1766–1770)* [w:] *Studia i materiały do dziejów domu gdańskiego*, t. 2, red. E. Kizik, Gdańsk–Warszawa 2011, s. 171–182; P. Paluchowski, *Przyczynek do sytuacji ekonomicznej Gdańska w latach pierwszego rozbioru w świetle tygodnika „Wöchentliche Danziger Anzeigen und dienliche Nachrichten”* [w:]

innego czasopisma publikowanego w Gdańsku²⁶. Moją uwagę zwróciły też serie wydawnicze. Na ten temat najpierw opublikowałem tekst dotyczący cyklicznego wydawnictwa *Das Itzt-Lebende Dantzig...*, będącego spisem samorządowych władz Gdańska²⁷. Następnie przybliżyłem gdańskie książki adresowe wydawane do 1831 r.²⁸ W dwóch artykułach na ten temat nie tylko zająłem się ich treścią, ale również sięgnąłem po ogłoszenia prasowe zachęcające do ich kupna. To zagadnienie dla następnych dziesięcioleci XIX w. chciałbym kontynuować w przyszłości.

Innym interesującym mnie pod względem badawczym tematem są dzieje gdańskiego drukarstwa. W ramach tego opracowałem sylwetki dwóch wydawców²⁹ oraz przedstawiłem stan badań nad historią najważniejszej z gdańskich oficyn³⁰.

W toku prac w Muzeum Historycznym Miasta Gdańska (obecne Muzeum Gdańska) zainteresowałem się również problematyką konsulatów obcych państw w nowożytnym Gdańsku. Inspiracją do tego była krótka informacja historiograficzna o założeniu w 1610 r. w Gdańsku przedstawicielstwa francuskiego. W toku badań udało mi się ustalić, że

Miasto jako fenomen społeczny i kulturowy. Zbiór studiów, red. C. Kardasz, J. Możdżeń, M. Spychaj, Toruń 2012, s. 125–137; P. Paluchowski, *Sto lat później. Informacje o astronomii i fizyce w gdańskim czasopiśmie „Danziger Erfahrungen” w latach 1739–1793* [w:] Jan Heweliusz i kultura heweliuszowska. *Utilitas et delectatio*, red. M. Mendel, J. Włodarski, Gdańsk 2013, s. 157–163; P. Paluchowski, *Kwestie filozoficzne podejmowane przez Christiana Sendela – gdańskiego lekarza okresu oświecenia* [w:] *Etyka w medycynie – wczoraj i dziś. Wybrane zagadnienia*, red. K. Basińska, J. Halasz, Kraków 2013, s. 31–39; P. Paluchowski, *Teksty popularnonaukowe z zakresu medycyny w gdańskiej prasie w II połowie XVIII w. na przykładzie „Danziger Erfahrungen”* [w:] *Joachim Oelhaf i jego następcy*, red. A. Szarszewski, B. Siek, Gdańsk 2013, s. 163–170; P. Paluchowski, *Nützliche Danziger Erfahrungen (1739–1757) als Quelle zur Erkennung der interregionalen Beziehungen Danzigs* [w:] *Vergangenheit in Erinnerung rufen... Beiträge zur Kulturgeschichte des Königlichen Preußens*, hrsg. von L. Lewandowska, K. Szczerbowska-Prusevicius, W. Zientara, Berlin 2014, s. 117–124; P. Paluchowski, *Poszukiwania zagarniętego mienia. Ogłoszenia na łamach gdańskiego czasopisma z końca XVIII w. dotyczące kradzieży z kościołów i budowli przykościelnych* [w:] *Dziedzictwo utracone – dziedzictwo odzyskane*, red. A. Kamler, D. Pietrzykiewicz, Warszawa 2014, s. 335–348; P. Paluchowski, *Przyczynek do postrzegania antyku w Gdańsku w II połowie XVIII wieku: obraz świata łacińskiego w czasopiśmie „Danziger Erfahrungen”* [w:] *W gdańskim ogrodzie muz: Gimnazjum Akademickie w Gdańsku wobec kultury starożytnych Greków i Rzymian: idee, teksty, artefakty*, red. M. Otto, J. Pokrzywnicki, Pelplin 2015, s. 117–124; P. Paluchowski, *Wiadomości na temat Orientu w gdańskim czasopiśmie „Danziger Erfahrungen” (1739–1793)*, „Rocznik Gdański”, 73/74, 2013/2014 [druk: 2016], s. 71–78; P. Paluchowski, *Tekst o Spitsbergenie z 1782 roku jako przykład zainteresowania terenami polarnymi w końcu XVIII wieku*, „Gdański Notatnik Historyczny”, 1, 2022, s. 81–90.

²⁶ P. Kociumbas, P. Paluchowski, *Rymem wiedzy rozkrzewianie. Poezja kantatowa gdańskiego lekarza Christiana Sendla (1719–1789)* [w:] *Lekarz jako autor i bohater literacki*, red. E. Białek, D. Lewera, Wrocław 2019, s. 53–73.

²⁷ P. Paluchowski, *Das Itzt-Lebende Dantzig... – drukowane spisy gdańskich urzędników z lat 1741–1810*, „Libri Gedanenses”, 37, 2020, s. 67–81.

²⁸ P. Paluchowski, *Gdańskie książki adresowe w latach 1793–1807*, „Libri Gedanenses”, 38, 2021, s. 143–165; P. Paluchowski, *Gdańskie książki adresowe z lat 1817, 1830 i 1831*, „Libri Gedanenses”, 40, 2023, s. 79–99.

²⁹ P. Paluchowski, *Eliasz Kopijewicz i Christian Philipp Golz: chełmski epizod wydawniczy z przełomu XVII i XVIII wieku* [w:] *Historie gdańskich dzielnic*, t. 1: *Chełm*, red. J. Dargacz, K. Kurkowska, P. Paluchowski, Gdańsk 2018, s. 201–211.

³⁰ P. Paluchowski, *Drukarze z ulicy Rzeźnickiej. Właściciele drukarni Rady Miejskiej i Gimnazjum Akademickiego na Starym Przedmieściu* [w:] *Historie gdańskich dzielnic*, t. 2: *Stare Przedmieście*, red. J. Dargacz, K. Kurkowska, Gdańsk 2019, s. 199–215.

najprawdopodobniej był to pierwszy konsulat w Rzeczypospolitej. Zagadnieniu temu poświęciłem swój tekst³¹. Moje badania na tym polu wzbudziły zainteresowanie obecnych przedstawicielstw konsularnych w Gdańsku. Przyjąłem propozycję obecnego Konsula Honorowego Królestwa Danii Juliana Skelnika i w ten sposób została przygotowana publikacja pod moją współredakcją³². Jako samodzielny autor opublikowałem w niej opracowanie dotyczące XIX-wiecznych dziejów duńskiego przedstawicielstwa w Gdańsku³³.

Nabyte doświadczenie na różnych polach badawczych spowodowało zaproszenie mnie do zespołu przygotowującego wystawę z okazji 500-lecia wystąpienia Marcina Lutra. Towarzyszył jej katalog pod moją współredakcją. Opublikowano w nim 32 teksty, których byłem autorem bądź współautorem (teksty wprowadzające do poszczególnych rozdziałów oraz noty katalogowe)³⁴.

Choć moje pierwsze prace dotyczyły okresu nowożytnego, to w trakcie swoich badań nie stronię od przygotowywania tekstów opartych na materiałach archiwalnych i prasowych wytworzonych w czasach współczesnych. Przykładem tego jest wspomniane przeze mnie opracowanie historii Okręgowej Izby Lekarskiej w Gdańsku. Jednak znacznie szerszą syntezę, opartą na bogatym materiale archiwalnym i prasowym, przygotowałem z dr Sylwią Bykowską. Wspólna publikacja, mająca 747 stron, omawia funkcjonowanie Rady Miasta Gdańska podczas jej pierwszej kadencji (1990–1994)³⁵. Została ona poprzedzona wydaniem pierwszego tomu *Pocztu radnych miasta Gdańska 1990–2018*³⁶, a jeszcze wcześniej miałem okazję być współredaktorem tomu poświęconego historii gdańskiej samorządności³⁷.

Kilka moich prac dotyczących historii Gdańska podejmuje tematykę spoza wyróżnionych obszarów. Omawiają one średniowieczne i nowożytne dzieje terenów

³¹ P. Paluchowski, *Dokument z 1610 roku powołujący pierwszy konsulat na ziemiach polskich: placówkę dyplomatyczną Francji w Gdańsku*, „Studia Historyczne”, 59, 2016 [druk: 2018], z. 3 (235), s. 253–262.

³² *Dzieje przedstawicielstw Królestwa Danii w Gdańsku i Gdyni*, red. A. Kłonczyński, P. Paluchowski, Pelplin 2019.

³³ P. Paluchowski, *Gdańscy konsulowie Królestwa Danii w latach 1793–1920* [w:] *Dzieje przedstawicielstw Królestwa Danii w Gdańsku i Gdyni*, red. A. Kłonczyński, P. Paluchowski, Pelplin 2019, s. 133–164.

³⁴ *Gdańsk protestancki w epoce nowożytnej. W 500-lecie wystąpienia Marcina Lutra*, t. 2: *Katalog*, red. P. Paluchowski, A. Larczyńska, M. Płuciennik, Gdańsk 2017.

³⁵ S. Bykowska, P. Paluchowski, *Pionierzy. Rada Miasta Gdańska pierwszej kadencji (1990–1994)*, Gdańsk 2020.

³⁶ S. Bykowska, G. Jedlicki, K. Kurkowska, P. Paluchowski, *Poczet radnych miasta Gdańska 1990–2018*, t. 1, Gdańsk 2018.

³⁷ *Rządzący i rządzeni. Władza i społeczeństwo Gdańska od średniowiecza po współczesność. Materiały z konferencji naukowej zorganizowanej przez Muzeum Historyczne Miasta Gdańska i Stowarzyszenie Rajcy Gdańscy w dniach 24 października 2014 r., 29–30 maja 2015 r.*, red. S. Bykowska, E. Kizik, P. Paluchowski, Gdańsk 2015.

dzisiejszej dzielnicy Nowy Port³⁸, przejawy dobroczynności (XVI–XVIII w.)³⁹, początki gdańskiej Szkoły Nawigacyjnej⁴⁰ i budynek Wartowni nr 1 na Westerplatte⁴¹. Ponadto jestem współredaktorem dwóch tomów wydanych w cyklu *Historia gdańskich dzielnic*⁴², autorem dwóch artykułów recenzyjnych⁴³, dwóch recenzji⁴⁴ oraz czterech sprawozdań z konferencji naukowych⁴⁵.

W przedstawionych powyżej pracach stosuję metodologię nauk historycznych i określám siebie jako historyka. Jednak staram się w ramach interdyscyplinarnych badań współpracować z przedstawicielami innych dyscyplin, czemu sprzyja moje obecne zatrudnienie. Wśród współautorów tekstów, które przedstawiłem powyżej, znajdują się między innymi: historycy sztuki, medycy, filozof i meteorolog. Choć swoją działalność rozpocząłem od skoncentrowania się na epoce nowożytnej, obecnie prowadzę ją również w odniesieniu do innych okresów historycznych. Staram się również podejmować zagadnienia wychodzące poza tematykę gdańską. Moje wyniki badań wzbudziły zainteresowanie nie tylko w gronie naukowym. Pozwoliło mi to nawiązać współpracę z różnymi podmiotami, między innymi Okręgową Izbą Lekarską w Gdańsku, Konsulem Honorowym Królestwa Danii, władzami samorządowymi miasta Gdańsk. Kontynuuję

³⁸ P. Paluchowski, *Na zachodnim brzegu Wisły. Średniowieczne i nowożytne dzieje terenów późniejszego Nowego Portu* [w:] *Historie gdańskich dzielnic*, t. 3: Nowy Port, red. J. Dargacz, K. Kurkowska, L. Molendowski, Gdańsk 2021, s. 35–65.

³⁹ A. Szarszewski, P. Paluchowski, *Wybrane aspekty dobroczynności w protestanckim Gdańsku (XVI–XVIII w.)*, „Gdański Rocznik Ewangelicki”, 12, 2018, s. 55–72.

⁴⁰ P. Paluchowski, *Pierwsi dyrektorzy Szkoły Nawigacyjnej w Gdańsku: Ludolf Tobiesen i Michael Bille* [w:] *Między Gdańskiem a Santiago: 600-lecie konsekracji kościoła św. Jakuba fundacji szyprów w Gdańsku*, red. B. Siek, A. Szarszewski, P. Paluchowski, Gdańsk 2015, s. 215–228.

⁴¹ P. Paluchowski, *Wartownia nr 1 na Westerplatte – przeszłość i teraźniejszość* [w:] *Z morza i Pomorza. Spojrzenie na wrzesień 1939. Pamięć i odpowiedzialność*, red. A. Drzewiecki, B. Siek, Toruń 2011, s. 214–219.

⁴² *Historie gdańskich dzielnic*, t. 1: *Chelń*, red. J. Dargacz, K. Kurkowska, P. Paluchowski, Gdańsk 2018; *Historie gdańskich dzielnic*, t. 5: *Zaspa i Przymorze*, red. J. Dargacz, P. Paluchowski, Gdańsk 2024.

⁴³ P. Paluchowski, *Gdański salon sarmackiej damy. Na marginesie pracy Agnieszki Jakuboszczak o Barbarze Sanguszkowej*, „Zapiski Historyczne”, 79, 2014, 1, s. 117–127; P. Paluchowski, *Biskup warmiński w Gdańsku, czyli w sprawie dat gdańskich wizyt Ignacego Krasickiego (Na marginesie prac: Edmund Rabowicz, Krasicki w Gdańsku, „Rocznik Gdański” 49, 1989, z. 1, s. 95–120; Zbigniew Goliński, Kalendarz życia i twórczości Ignacego Krasickiego, Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, do druku przygotowała i wstępem opatrzyła Magdalena Górka, t. 1–2, Poznań 2011, s. 1171)*, „Studia Historyczne”, 58, 2015, 2 (230), s. 255–262.

⁴⁴ P. Paluchowski, rec.: M. Janik, *Polskie kalendarze astrologiczne epoki saskiej*, Warszawa 2003, „Barok. Historia – Literatura – Sztuka”, 27, 2007, s. 304–308; P. Paluchowski, rec.: Danuta Kowalewska, *Magia i astrologia w literaturze polskiego oświecenia*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2009, ss. 393, „Odrodzenie i Reformacja w Polsce”, 57, 2013, s. 263–270.

⁴⁵ P. Paluchowski, *Sprawozdanie z sesji naukowej „Napoleon i Gdańsk. Pierwsze Wolne Miasto Gdańsk 1807–1813/1814”*, (Gdańsk, 20 VII 2007 r.), „Rocznik Gdański”, 62/63, 2007/2008 [druk: 2010], s. 190–191; P. Paluchowski, *Sprawozdanie z sesji naukowej „Gdańsk w epoce Bartholomaeusa Milwita”* (Gdańsk, 15 V 2008 r.), „Rocznik Gdański”, 62/63, 2007/2008 [druk: 2010], s. 191; P. Paluchowski, J. Gulczyński, E. Iżycka-Świeszeńska, A. Szarszewski, *Konferencja naukowa „5th International Annual Meeting on History of Pathology and Medicine”*, Gdańsk, 29–30 czerwca 2018 roku, „Klio”, 46, 2018, 3, s. 225–229.

współpracę z Muzeum Gdańska i staram się nawiązywać kolejne kontakty z badaczami zarówno polskimi, jak i zagranicznymi.

5. Informacja o wykazywaniu się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej:

Moje początki aktywności naukowej są związane z Uniwersytetem Gdańskim. Tam w 2007 r. przygotowałem pracę magisterską, a w 2012 r. ukończyłem pracę doktorską.

W latach 2008–2017 pracowałem w instytucji kultury Muzeum Historyczne Miasta Gdańska (obecne Muzeum Gdańska). Byłem tam zatrudniony w Dziale Historii. Do moich obowiązków należało między innymi prowadzenie aktywności naukowej w postaci:

- przeprowadzania kwerend naukowych w Polsce i za granicą (na potrzeby prac muzealnych oraz zapytań zewnętrznych), wśród licznych poszukiwań jedno z najważniejszych i najbardziej czasochłonnnych dotyczyło początków konsulatu Francji w Gdańsku, w ramach tej kwerendy odbył się wyjazd badawczy do Paryża (4–26 lipca 2009 r.) zorganizowany przez Instytut Francuski w Warszawie i Ambasadę Polską we Francji,
- publikowania tekstów naukowych⁴⁶,
- redagowania tekstów naukowych⁴⁷,
- organizowania konferencji naukowych⁴⁸,
- organizowania wystaw⁴⁹.

⁴⁶ Jako wynik pracy w Muzeum m.in. ukazały się następujące teksty, które zostały już wcześniej zacytowane: P. Paluchowski, *Przyczynek do wynajmu pomieszczeń dla kupców w okresie jarmarku dominikańskiego (1766–1770)* [w:] *Studia i materiały do dziejów domu gdańskiego*, t. 2, red. E. Kizik, Gdańsk–Warszawa 2011, s. 171–182; P. Paluchowski, *Wartownia nr 1 na Westerplatte – przeszłość i teraźniejszość* [w:] *Z morza i Pomorza. Spojrzenie na wrzesień 1939. Pamięć i odpowiedzialność*, red. A. Drzewiecki, B. Siek, Toruń 2011, s. 214–219; P. Paluchowski, *Miejsca i terminy jarmarków na terenie Prus Królewskich i Książęcych w końcu XVI wieku na podstawie wykazów z gdańskich kalendarzy*, „Czasy Nowożytnie”, 24, 2011, s. 37–59.

⁴⁷ M.in.: *Rządzący i zarządzani. Władza i społeczeństwo Gdańska od średniowiecza po współczesność. Materiały z konferencji naukowej zorganizowanej przez Muzeum Historyczne Miasta Gdańska i Stowarzyszenie Rajcy Gdańscy w dniach 24 października 2014 r., 29–30 maja 2015 r.*, red. S. Bykowska, E. Kizik, P. Paluchowski, Gdańsk 2015; *Gdańsk protestancki w epoce nowożytnej. W 500-lecie wystąpienia Marcina Lutra*, t. 2: *Katalog*, red. P. Paluchowski, A. Larczyńska, M. Płuciennik, Gdańsk 2017; *Historie gdańskich dzielnic*, t. 1: *Chelm*, red. J. Dargacz, K. Kurkowska, P. Paluchowski, Gdańsk 2018.

⁴⁸ *Rzeź gdańska z 1308 roku w świetle najnowszych badań*, miejsce: Dwór Artusa, 12–13 listopada 2008 r.; *Dżuma, ospa, cholera. Konferencja w trzechsetną rocznicę wielkiej epidemii w Gdańsku w 1709 r.*, miejsce: Dwór Artusa w Gdańsku, 21–22 maja 2009 r.; *Między Gdańskiem a Paryżem*, miejsce: Dwór Artusa w Gdańsku, 23 kwietnia 2010 r.; *Gdańska samorządność – wczoraj i dziś*, miejsce: Ratusz Głównego Miasta w Gdańsku, 24 października 2014 r., 29–30 maja 2015 r.

⁴⁹ M.in.: współautor scenariusza wystawy *Jan Heweliusz i Gdańsk jego czasów*, miejsce: Ratusz Głównego Miasta w Gdańsku, 11 maja 2011 – 29 stycznia 2012 r.; współautor scenariusza i kurator wystawy

Od maja 2024 r. jestem wykonawcą w realizowanym obecnie grantie *Książka polska w ogłoszeniach prasowych XVIII wieku. T. 7. Prasa prowincjonalna. Cz. 2. Poznań, Lwów, Kraków. Cz. 3. Prusy Królewskie* (nr NPRH/DN/SP/0006/2023/12) w ramach programu Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki realizowanego w Uniwersytecie Jana Kochanowskiego w Kielcach. Kierownikiem projektu jest prof. dr hab. Danuta Hombek. W jego ramach jest przygotowywana elektroniczna baza ogłoszeń prasowych oraz publikacje książkowe. Moje zadania w tym projekcie polegają na wyszukiwaniu ogłoszeń prasowych dotyczących książek w prasie Prus Królewskich oraz wpisywania ich do bazy.

W 2022 r. byłem członkiem komisji przeprowadzającej egzaminy doktorskie z dyscypliny dodatkowej (historii medycyny) na wniosek Rady Naukowej Instytutu Psychiatrii i Neurologii w Warszawie.

6. Informacja o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę lub sztukę:

a) osiągnięcia dydaktyczne

Będąc pracownikiem Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego, prowadzę zajęcia dydaktyczne ze studentami różnych kierunków studiów (m.in. lekarskiego, lekarsko-dentystycznego, farmacji, analityki medycznej, zdrowia publicznego, zdrowia środowiskowego) dotyczące historii medycyny i nauk pokrewnych. Są to przedmioty obowiązkowe i fakultatywne prowadzone w języku polskim i angielskim. Od 2022 r. jestem zapraszany do wygłaszania wykładów otwartych dla wszystkich pracowników i studentów Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego organizowanych przez Zakład Toksykologii Środowiska. W zakresie dydaktyki w 2021 r. ukończyłem kurs „Pedagogika dorosłych”, a w 2023 r. szkolenie „Zaawansowane prezentacje multimedialne” zorganizowane przez Gdański Uniwersytet Medyczny. Moje zaangażowanie dydaktyczne zostało docenione poprzez otrzymanie nagród dydaktycznych zespołowych pierwszego stopnia Rektora Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego w 2018 i 2023 r. W latach 2015–2021 pełniłem funkcję opiekuna Stacjonarnego Studium Doktoranckiego Wydziału Nauk o Zdrowiu Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego.

Od roku akademickiego 2012/2013 prowadzę część zajęć z przedmiotu „Życie codzienne i kultura duchowa Gdańska nowożytnego” w ramach studiów podyplomowych Gedanistyka realizowanych przez Uniwersytet Gdański. Poza tym od roku akademickiego 2017/2018 prowadzę samodzielnie zajęcia z przedmiotu „Historia medycyny z historią radiologii” na kierunku studiów fizyka medyczna realizowanym przez Uniwersytet Gdański.

W dniu 26 listopada 2020 r. razem z drem Bartłomiejem Siekiem wygłosiłem wykład uniwersytecki *Czarna ospa i wynalezienie populacji* wygłoszony w ramach przedmiotu *Epidemie chorób zakaźnych jako problem wielodyscyplinarny: od trądu do SARS-CoV-19*. Stroną zapraszającą była Pracownia Pytań Granicznych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Wykład z powodu trwającej epidemii Covid-19 odbył się w formule on-line.

b) osiągnięcia organizacyjne

Będąc pracownikiem Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego, angażuję się w działalność organizacyjną. Została ona doceniona przez władze uczelni. W 2015 r. otrzymałem od Rektora Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego nagrodę za osiągnięcia organizacyjne, to jest szczególne zaangażowanie w działania organizacyjne na rzecz podnoszenia jakości kształcenia. Natomiast w 2021 r. otrzymałem organizacyjną nagrodę zespołową drugiego stopnia za przygotowanie wystawy muzealnej oraz towarzyszącej publikacji *Ubodzy, chorzy, sieroty. Szpitale dawnego Gdańska w okresie średniowiecza i nowożytności*.

Do osiągnięć organizacyjnych zaliczam również przygotowanie od strony organizacyjnej i merytorycznej licznych konferencji naukowych. Z ramienia Muzeum Historycznego Miasta Gdańska byłem jednym z koordynatorów konferencji naukowych:

- *Rzeź gdańska z 1308 roku w świetle najnowszych badań*, miejsce: Dwór Artusa, 12–13 listopada 2008 r.,
- *Dżuma, ospa, cholera. Konferencja w trzechsetną rocznicę wielkiej epidemii w Gdańsku w 1709 r.*, miejsce: Dwór Artusa w Gdańsku, 21–22 maja 2009 r.,
- *Między Gdańskiem a Paryżem*, miejsce: Dwór Artusa w Gdańsku, 23 kwietnia 2010 r.,
- *Gdańska samorządność – wczoraj i dziś*, miejsce: Ratusz Głównego Miasta w Gdańsku, 24 października 2014 r.; 29–30 maja 2015 r.

Pracując w Zakładzie Historii i Filozofii Nauk Medycznych Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego, wchodziłem w skład komitetów organizujących następujące konferencje naukowe:

- *Joachim Oelhaenius i jego następcy. W 400-lecie pierwszej publicznej sekcji zwłok w Polsce*, miejsce: Muzeum Narodowe w Gdańsku, 27 lutego 2013 r.,
- *Etyka w medycynie – wczoraj i dziś. W dwudziestolecie śmierci prof. Tadeusza Kielanowskiego*, miejsce: Hotel Ołowianka w Gdańsku, 27 września 2013 r.,
- *Między Gdańskiem a Santiago*, miejsce: PAN Biblioteka Gdańska, kościół pw. św. Jakuba w Gdańsku, 14 marca 2015 r.,
- *5th International Annual Meeting on History of Pathology and Medicine of the European Society of Pathology*, miejsce: Atheneum Gedanense Novum Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego, 29–30 czerwca 2018 r.

W ramach swojej działalności nie tylko przygotowywałem publikacje pod względem merytorycznym, ale również organizacyjnym. Byłem redaktorem technicznym publikacji:

- *Gdańsk w epoce Bartholomeusa Milwiza*, red. E. Kizik, Gdańsk 2010.
- *A. Januszajtisa, Nec Temere Nec Timide*, Gdańsk 2024.

c) osiągnięcia popularyzujące naukę

W ramach swojej działalności popularyzuję naukę. Jednym z przejawów tego jest uczestniczenie w pracach Towarzystwa „Dom Uphagena”. Od 2014 r. wchodzę w skład Zarządu tego Towarzystwa, najpierw jako jego członek, a od 2019 r. jako jego skarbnik. Jednym z cyklicznych przedsięwzięć Towarzystwa jest organizowanie cyklu wykładów popularnonaukowych „Kultura dawnego Gdańska” (10 spotkań w ciągu roku), z których część prowadziłem osobiście. Z ramienia Towarzystwa „Dom Uphagena” byłem jednym z koordynatorów konferencji popularnonaukowej *Młodzi dla Fahrenheita*, która odbyła się w Domu Uphagena w Gdańsku w dniu 17 listopada 2021 r.

Od 2020 r. wchodzę w skład Komitetu Wiedzy Gedanopedii, który zajmuje się opieką merytoryczną i organizacyjną nad portalem www.gedanopedia.pl prezentującym hasła dotyczące historii i współczesności Gdańska. Jest on prowadzony przez Muzeum Gdańska i Fundację Gdańską. Jestem autorem lub współautorem 395 opublikowanych tam haseł (stan na 17 lutego 2025 r.). Za tę działalność w 2023 r. otrzymałem Medal Prezydenta Miasta Gdańska.

Jestem autorem licznych tekstów popularnonaukowych. Jeszcze przed otrzymaniem stopnia doktora, bo w latach 2006–2010, publikowałem je na łamach „Gazety Tczewskiej” (127 tekstów) i „Panoramy Miasta” (pismo władz samorządowych miasta Tczewa, 30 tekstów). Moje teksty ukazały się w czasopiśmie „Mówią Wieki”⁵⁰ i w „Pomeranii”⁵¹. Natomiast w opublikowanej w 2012 r. *Encyklopedii Gdańska* pod redakcją Błażeja Śliwińskiego zamieszczono 88 haseł, których jestem autorem bądź współautorem. Później zostały one umieszczone na portalu www.gedanopedia.pl

Już po otrzymaniu stopnia doktora publikowałem teksty popularnonaukowe na łamach dodatku do „Dziennika Bałtyckiego” – „Nasza Historia. Gdańsk”⁵². Swoją działalność popularyzującą wiedzę prowadziłem również na łamach „Wiadomości Historycznych z Wiedzą o Społeczeństwie”⁵³ i „Gazety GUMed”⁵⁴.

Staram się popularyzować naukę także poprzez wystąpienia publiczne. Jeszcze przed otrzymaniem stopnia doktora wygłosiłem następujące wykłady popularnonaukowe:

- *Gdańskie kalendarze drukowane z XVIII w.* w ramach cyklu „Kultura dawnego Gdańska”, organizator: Towarzystwo „Dom Uphagena”, miejsce: Dom Uphagena, 22 kwietnia 2009 r.,
- na temat dawnej prasy gdańskiej (XVII–XVIII w.) dla morskiego oddziału Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego, miejsce: Gdynia, 18 listopada 2009 r.

⁵⁰ P. Paluchowski, *Wokół wielkiej polityki. Konsulat Francji w Gdańsku w czasach pierwszej Rzeczypospolitej*, „Mówią Wieki”, 4 (603), 2010, s. 49–52.

⁵¹ P. Paluchowski, *Kalendarze gdańskie*, „Pomerania”, 1 (427), 2010, s. 30–33.

⁵² P. Paluchowski, *Biskupa Ignacego Krasickiego wojaże do Gdańska*, „Nasza Historia. Gdańsk”, 7–8 (20–21), 2015, s. 22–25; P. Paluchowski, *Duńscy ojcowie Szkoły Nawigacyjnej w Gdańsku*, „Nasza Historia. Gdańsk”, 9 (22), 2015, s. 18–21; P. Paluchowski, K. Kurkowska, *Brabancka pomyłka z Brabankiem*, „Nasza Historia. Gdańsk”, nr 10 (23), 2015, s. 24–26; P. Paluchowski, *Rewolucję kopernikańską zapowiedziano w Gdańsku*, „Nasza Historia. Gdańsk”, 12 (25), 2015, s. 22–23; P. Paluchowski, *Czasy, kiedy w kalendarzach przepowiadano przyszłość*, „Nasza Historia. Gdańsk”, 1 (26), 2016, s. 24–26; K. Jackowska, A. Szarszewski, P. Paluchowski, *Portrety lekarzy gdańskich*, „Nasza Historia. Gdańsk”, 2 (27), 2016, s. 20–23; P. Paluchowski, *Gra o tron. Początki konsulatu francuskiego w Gdańsku*, „Nasza Historia. Gdańsk”, nr 3 (28), 2016, s. 24–26; P. Paluchowski, K. Kurkowska, *Franciszek II Rakoczy i jego wyprawa do Gdańska*, „Nasza Historia. Gdańsk”, 9 (34), 2016, s. 22–25.

⁵³ A. Pawłowska-Kubik, P. Paluchowski, *Nie tylko Hipokrates. Medycyna w okresie antyku*, „Wiadomości Historyczne z Wiedzą o Społeczeństwie”, 1, 2019, s. 32–36; A. Szarszewski, A. Pawłowska-Kubik, P. Paluchowski, *Medycyna zatrzymana w czasie: leczenie w okresie średniowiecza*, „Wiadomości Historyczne z Wiedzą o Społeczeństwie”, 2, 2019, s. 27–30; P. Paluchowski, A. Pawłowska-Kubik, A. Szarszewski, *Medycyna nowożytna od XVI do XVIII wieku: w walce z antycznym dziedzictwem*, „Wiadomości Historyczne z Wiedzą o Społeczeństwie”, 3, 2019, s. 38–42; A. Pawłowska-Kubik, A. Szarszewski, P. Paluchowski, *XIX stulecie. Czas przełomów w medycynie*, „Wiadomości Historyczne z Wiedzą o Społeczeństwie”, 4, 2019, s. 36–40; A. Szarszewski, P. Paluchowski, A. Pawłowska-Kubik, *Ciemne i jasne strony medycyny XX wieku*, „Wiadomości Historyczne z Wiedzą o Społeczeństwie”, 5, 2019, s. 21–25; P. Paluchowski, A. Pawłowska-Kubik, *Gdańsk. Miasto, które zawsze chciało być wolne*, „Wiadomości Historyczne z Wiedzą o Społeczeństwie”, 3, 2020, s. 4–9.

⁵⁴ P. Paluchowski, *Od Szpitala Miejskiego do domu zakonnego, czyli krótka historia budynków GUMed w pobliżu ulicy Marii Skłodowskiej-Curie*, „Gazeta GUMed”, 2022, 7, s. 62–65; P. Paluchowski, *Gdańskie ślady Mikołaja Kopernika*, „Gazeta GUMed”, 2023, 12, s. 62–64; P. Paluchowski, *Kartka z astromedycznego kalendarza*, „Gazeta GUMed”, 2023, 1, s. 65–67; P. Paluchowski, *Melancholicy byli (i są) wśród nas*, „Gazeta GUMed”, 2024, 2, s. 35–36; B. Siek, P. Paluchowski, *Z Powstania do Akademii*, 2024, nr 8/9, s. 69–72.

Również po otrzymaniu stopnia doktora prowadziłem taką działalność. Wygłosiłem następujące wykłady popularnonaukowe:

- *Sprzedam, kupię, szukam – gdańskie anonse prasowe sprzed 250 lat* wygłoszony w ramach cyklu „Kultura dawnego Gdańska”, organizator: Towarzystwo „Dom Uphagena”, miejsce: Dom Uphagena, 30 stycznia 2013 r.,
- *Nauczanie nawigacji w Gdańsku (XVIII–XIX wiek)* wygłoszony dla członków Koła Przewodników Miejskich i Terenowych im. Franciszka Mamuszki przy Gdańskim Oddziale PTTK, miejsce: Gdańsk, ul. Długa 45, 9 kwietnia 2015 r.,
- *Z historii medycyny gdańskiej – średniowiecze, nowożytność* wygłoszony dla członków Koła Przewodników Miejskich i Terenowych im. Franciszka Mamuszki przy Gdańskim Oddziale PTTK, miejsce: Gdańsk, ul. Długa 45, 14 października 2015 r.,
- *Nie tylko mieszczanie. Kilka słów o dawnych mieszkańcach ulicy Długiej i Długiego Targu* wygłoszony podczas spotkania inauguracyjnego projektu *Przebudowa ul. Długiej i Długiego Targu*, organizator: Urząd Miejski w Gdańsku, miejsce: Dwór Artusa w Gdańsku, 22 marca 2016 r.,
- *Johannes Adam Kulmus. Anatomia uczonego* w ramach cyklu „Czwartki w Historycznym” i „Święto Gdańskiej Nauki”, organizator: Muzeum Historyczne Miasta Gdańska, miejsce: Wielka Sala Wety Ratusza Głównego Miasta w Gdańsku, 2 lutego 2017 r. [razem z Dorotą Powirską],
- *Pobyty królów polskich w Prusach Królewskich (XV–XVIII w.)* wygłoszony w ramach spotkania Stowarzyszenia Koło Przewodników Malborskich, miejsce: Ośrodek Konferencyjny Karwan, Malbork, ul. Starościńska 1, 15 października 2018 r.,
- *Lekarze, chirurdzy i inne średniowieczne profesje medyczne, czyli o tym jak leczono w państwie Zakonu krzyżackiego w Prusach* wygłoszony w ramach spotkania Stowarzyszenia Koło Przewodników Malborskich, miejsce: Ośrodek Konferencyjny Karwan, Malbork, ul. Starościńska 1, 29 października 2019 r.,
- *Elbląskie kalendarze nowożytne a ówczesna medycyna* wygłoszony podczas spotkania z okazji otwarcia wystawy *Druki medyczne w zbiorach Biblioteki Elbląskiej – anatomia i chirurgia*, miejsce: Biblioteka Elbląska, 17 czerwca 2021 r.,
- *Astrologia historyczna? Kilka wątków z druków kalendarzowych Prus Królewskich* wygłoszony podczas spotkania z okazji otwarcia wystawy *Kosmos w zabytkowych drukach Biblioteki Elbląskiej*, organizator: Biblioteka Elbląska, miejsce: Biblioteka Elbląska, 13 września 2023 r.,

– *Jak leczono w dawnym Gdańsku?* wygłoszony dla przewodników Hevelianum, miejsce: Hevelianum, Góra Gradowa, 11 grudnia 2023 r.

Jestem również zapraszany do rozmów mających na celu popularyzację nauki. Do tej pory odbyły się następujące z moim udziałem/współudziałem:

– *Epidemie na przestrzeni wieków* w ramach cyklu Żuławskiej Kafejki Historycznej, organizator: Żuławski Park Historyczny, formuła on-line, 24 maja 2021 r.,

– *Wiedza o świecie w kalendarzach Prus Królewskich*, organizator: Biblioteka Elbląska, formuła on-line, 26 października 2021 r.,

– *A to zaraza! O epidemiach w historii* w ramach cyklu „Nauka Mówi w Hevelianum”, miejsce: Dom Zdrojowy w Gdańsku, 24 lutego 2022 r.,

– *O dawnej prasie Elbląga i Prus Królewskich*, organizator: Biblioteka Elbląska, formuła on-line, 30 sierpnia 2023 r.

Kilkakrotnie gościłem w „Radiu Gdańsk” w audycjach popularnonaukowych oraz ukazały się drukowane wywiady ze mną w „Dzienniku Bałtyckim”.

W ramach popularyzacji nauki prowadziłem również działalność wystawienniczą. Z tego zakresu do tej pory byłem:

– współautorem scenariusza wystawy *Jan Heweliusz i Gdańsk jego czasów*, organizator: Muzeum Historyczne Miasta Gdańska, miejsce: Ratusz Głównego Miasta w Gdańsku, 11 maja 2011 – 29 stycznia 2012 r. [razem z Ewą Bojaruniec i Januszem Dargaczem],

– współautorem wystawy plenerowej *ABC... historii Gdańska / ABCs of Gdańsk's History*, organizator: Muzeum Historyczne Miasta Gdańska, miejsce: Targ Węglowy w Gdańsku, 7 czerwca – 15 września 2012 r., oraz towarzyszącej publikacji pod tym samym tytułem [razem z Ewą Bojaruniec i Januszem Dargaczem], w ramach tej działalności ukazał się folder popularnonaukowy *ABC... historii Gdańska / The ABCs of Gdańsk's History*, Gdańsk 2012,

– współautorem koncepcji i tekstów wystawy *Chełm. Historia gdańskiej dzielnicy*, organizator: Muzeum Historyczne Miasta Gdańska, miejsce: gdańska dzielnica Chełm, 3 czerwca – 31 października 2017 r. [razem z Katarzyną Kurkowską],

– współautorem scenariusza i jednym z kuratorów wystawy *Gdańsk protestancki w epoce nowożytnej. W 500-lecie wystąpienia Marcina Lutra*, organizatorzy: Muzeum Narodowe w Gdańsku, Muzeum Historyczne Miasta Gdańska, Archiwum Państwowe w Gdańsku, PAN Biblioteka Gdańska, miejsce: Oddział Zielona Brama Muzeum Narodowego w Gdańsku, 2 listopada 2017 – 31 stycznia 2018 r. [razem z Małgorzatą Buchholz-Todoroska, Agatą Larczyńską i Moniką Płuciennik],

- współpracownikiem przy wystawie *Król jedzie! Wizyty władców polskich w Gdańsku XV–XVIII w.*, organizator: Muzeum Gdańska, miejsce: Ratusz Głównego Miasta w Gdańsku, 7 lipca – 30 października 2018 r.,
- współautorem koncepcji, tekstów, doboru materiału ilustracyjnego wystawy plenerowej *Wiedza – leczenie – etyka. Historia organizacji lekarskich na ziemiach polskich*, organizator: Okręgowa Izba Lekarska w Gdańsku, miejsce: Muzeum Narodowe w Gdańsku, 27 maja – 30 czerwca 2019 r., oraz towarzyszącego folderu pod tym samym tytułem [razem z Jackiem Halaszem, Piotrem Kallalasem, Seweryną Konieczną, Dariuszem Kutellą, Agnieszką Pawłowską-Kubik, Bartłomiejem Siekiem, Adamem Szarszewskim i Romanem Budzińskim],
- jednym z kuratorów wystawy *Ubodzy, chorzy, sieroty. Szpitale dawnego Gdańska w okresie średniowiecza i nowożytności*, organizatorzy: Gdański Uniwersytet Medyczny, Muzeum Gdańska i Okręgowa Izba Lekarska w Gdańsku, miejsce: Dom Uphagena, oddział Muzeum Gdańska, 4 grudnia 2019 – 29 marca 2020 r. [razem z Adamem Szarszewskim i Wojciechem Szymańskim].

7. Oprócz kwestii wymienionych w pkt. 1–6 wnioskodawca może podać inne informacje, ważne z jego punktu widzenia, dotyczące jego kariery zawodowej

Poza wspomnianymi powyżej wyróżnieniami i nagrodami otrzymałem w dniu 19 maja 2014 r. I nagrodę od Jury składającego się z członków Redakcji czasopisma „Barok” oraz przedstawicieli Wydawnictwa Neriton w konkursie na najlepszą rozprawę doktorską za lata 2011–2013 za pracę *„Danziger Erfahrungen” w latach 1739–1793. Studium z dziejów gdańskiego czasopiśmiennictwa*.

W 2023 r. otrzymałem Nagrodę Pro Bono Societatis Medicorum Pomeraniae przyznaną przez Okręgową Izbę Lekarską w Gdańsku jako osoba zasłużona dla środowiska lekarskiego i samorządu.

Byłem kierownikiem projektu *Kwerenda naukowa w Berlinie dotycząca drukowanych kalendarzy z okresu nowożytnego* (nr 2022/06/X/HS3/00372) w ramach programu *Miniatura* organizowanego przez Narodowe Centrum Nauki. Był on realizowany w Gdańskim Uniwersytecie Medycznym od 3 września 2022 r. do 2 września 2023 r. Zespół jednoosobowy, projekt zrealizowany.

Byłem recenzentem wewnętrznym artykułów w języku polskim i angielskim dla czasopism (kolejność alfabetyczna): „Analecta. Studia i Materiały z Dziejów Nauki”, „Cracow Studies of Constitutional and Legal History”, „Gdański Rocznik Ewangelicki”,

„Gdańskie Studia Archeologiczne”, „Horyzonty Dydaktyki Akademickiej”, „Irish Journal of Medical Science”, „Klio”, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, „Kwartalnik Historyczny”, „Medycyna Nowożytna”, „Polish Journal of Pathology”, „Quart”, „Rocznik Gdański”, „Studia Historica Gedanensia”, „Vaccine” i „Zapiski Historyczne”.

Swoje badania prowadzę na podstawie kwerend naukowych przeprowadzanych w polskich oraz zagranicznych instytucjach, m.in. Staatsbibliothek zu Berlin, Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz w Berlinie, Universiteitsbibliotheek van Amsterdam (Bijzondere Collecties) i Archives Nationales w Paryżu.

Swoje dokonania na polu zawodowym dokumentuję na prowadzonej przeze mnie stronie internetowej www.piotrpaluchowski.pl.

.....
(podpis wnioskodawcy)